



Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/28, p. 489-502

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12508>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Tamer KARADEMİR –
Doç. Dr. Yüksel SAVUCU

This article was checked by iThenticate.

ZİHİNSEL ENGELLİ OKULLARINDA BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİ PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

Yunus Emre KARAKAYA** - Emin Tamer YENEN***

Çetin TAN**** - Fatih Mehmet UĞURLU*****

ÖZET

Bu araştırmada, Türkiye’de Özel Eğitim Uygulama Merkezlerinde (Zihinsel Engelliler Okulu) görev yapan öğretmenlerin beden eğitimi dersinde kullanılan programlara yönelik görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada, veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan bir görüşme formuyla elde edilmiştir. Bu doğrultuda görüşme formunda 5 yarı yapılandırılmış soruya yer verilmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde bilgisayar destekli nitel veri analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda; öğretmenlerin beden eğitimi dersi programlarının içeriklerinin uygunluğu konusunda görüş ayrılığına düştükleri görülmüştür. Programda yer alan oyunlar ve fiziki etkinlikler programın iyi yönlerine ilişkin bulgular olarak tespit edilmiştir. Beden eğitimi ve spor öğretmenleri, programdaki uygulamalarda en çok materyal eksikliği ve bu uygulamaların yapılacağı fiziki imkansızlıklar yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca, zihinsel engelli öğrencilerin seviyelerine uygun etkinliklerin düzenlenmesi, öğrencilerin hazır bulunuşlukları ve bireysel farklılıklarının programlarda göz önünde bulundurulması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Araştırmacılar, beden eğitimi dersi programına yönelik ise şu görüşlere yer vermişlerdir; uygun sportif alanın sağlanması, öğrenci seviyelerinin ve hazır bulunuşluklarının beden eğitimi programında gözetilmesi, öğrenci yeteneklerine göre derslerin belirli kategorilere ayrılması gibi öneriler sunmuşlardır. Sonuç olarak, bu eğitim kurumlarında fiziki imkansızlıkların giderilmesinde okul yönetimlerine büyük sorumluluklar düşmekte ve milli eğitim müdürlükleri tarafından programın işlerliğinin artırılması anlamında öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim verilmelidir.

* Bu çalışmanın bir bölümü, 15-18 Kasım 2017 tarihinde Antalya’da düzenlenen 15. International Sport Sciences Congress (Physical Activity Sport, Health and Society 2023)’de poster olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Fırat University, Faculty of Sports Sciences, El-mek: emrekarakaya@firat.edu.tr

*** Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, El-mek: tamer-yenen@hotmail.com

**** Yrd. Doç. Dr. Fırat University, Faculty of Sports Sciences, El-mek: ctan@firat.edu.tr

***** Yrd. Doç. Dr. Fırat University, Faculty of Sports Sciences, El-mek: fmugurlu@firat.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri, Özel Eğitim Öğretmenleri, Ders Programı, Beden Eğitimi Dersi.

EVALUATION OF TEACHERS' OPINIONS FOR PHYSICAL EDUCATION AND SPORT COURSE PROGRAM IN MENTALLY DISABLED SCHOOLS

ABSTRACT

The aim of this research was to determine the opinions of the teachers working in the Special Education Application Centers (Mental Retardation Schools) in Turkey for the programs used in the physical education lesson. In this research, the data were obtained through an interview form prepared by the researchers. In this direction, five semi-structured questions were included in the interview form. Computer aided qualitative data analysis was used to analyze the obtained data. In the obtained findings; It has been observed that the teachers have fallen in dissidence on the physical education course programs. The games and physical activities included in the program have been identified as findings regarding good aspects of the program. Teachers of physical education and sports commented on the lack of material and the physical impossibilities of these exercises in the applications in the program. Teachers of physical education and sports commented on the lack of material and the physical impossibilities of these exercises in the applications in the program. The organization of activities appropriate to the levels of students with mental retardation gave the opinion that the readiness of the students and their individual differences should be considered in the programs. The research group included the following opinions regarding the physical education course program; They provided suggestions such as the provision of appropriate sporting area, observance of the student's level and readiness in the physical education program, classifications of the lessons according to the student's abilities. As a result, there is great responsibility for school administrations to overcome the physical impossibilities in these educational institutions and in-service training should be given to teachers in the sense that the function of the program is to be increased by the national education directorates.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

Individuals who differ significantly from their peers in terms of their individual characteristics and educational qualifications are individuals who require special education (Ministry of National Education, 2002). In countries where education and health systems have not been developed sufficiently, disabled people have to fight. They have to fight this battle to live like a human being, and to survive. Their only chance to seek and protect their rights is through their families (Darıca, Gümüşçü & Pişkin, 1992: 45).

Turkish Studies

The purpose of special education services offered to individuals with mental retardation in Turkey is to provide independent living skills necessary for individuals to continue their lives in society without being dependent on others (Karabulut & Yıkılmış, 2010: 104). Individuals with mental disabilities need various skills required for social life. The acquisition of these skills depends on the training programs which they are attending and the presentation of appropriate methods or approaches to the content (Özyürek, 1990; Gürsel, 1993).

The purpose of the study

When the researches are examined, physical education and sports courses provide important contributions to social and physical development of mentally handicapped children. Many parents do not have sufficient knowledge about physical activity and the social development of their children. Therefore, it is expected that the schools should be active and cooperate with the parents in physical education programs and practices. In this research, it was aimed to determine the opinions of the teachers working in Special Education Application Centers in Turkey on the curriculums used in physical education and sports lessons. Thus, this research has a special importance in terms of determining the problems during the implementation of the program and suggesting solutions for these problems.

Method

In this study, a descriptive model was used in the context of qualitative research approach. The data of the study were obtained using qualitative data collection methods such as focus group interview, document analysis.

In the selection of the sample, "*easily accessible case sampling*" was used. The sample group of the study consisted of 24 teachers working in Special Education Application Centers in Elazığ (6 teachers), Adana (5 teachers), Siirt (3 teachers), Amasya (3) and Gaziantep (7 teachers) in Turkey. The demographic and occupational characteristics of the research group are as follows: according to the gender variable, there are 14 male teachers and 10 women teacher; according to the educational status variable, 22 teachers are graduate and 2 teachers have master's degree; according to the variable of professional service, 11 teachers are between 0-5 years, 5 teachers are between 6-10 years and 8 teachers are between 11-15 years.

In order to obtain data from the research group, a semi-structured interview form composed of 5 questions was prepared by the researchers. With these questions, opinions of teachers about physical education course were taken. These questions are as follows:

- *To what extent do you think physical education course program content is suitable for students?*
- *What are the good aspects of the physical education course program?*
- *What are the problems in the implementation of the physical education course program?*

Turkish Studies

• *Is there a need for new additional arrangements in the physical education course program? What kind of arrangements can be made?*

• *If you are an authority at the ministry level, what suggestions would you have for making the program more effective?*

The content and appearance validity of this interview form was established by consulting the instructors of educational sciences (n = 5) who are experts in this field. After the interview form was formed, these questions were directed to the teachers. Volunteerism was the basis for teachers' choice. The interviews lasted between 15 minutes and 5. It was also preferred to take a note with voice recording to resolve the conversation data. After the necessary feedback had been provided, the analysis of the obtained data was carried out through qualitative content analysis processes. While the interview data were being analyzed, the teachers' views were used as they were expressed.

The opinions of the research group were coded in the form of *Teacher 1 (Ö1), Teacher 2 (Ö2), ...* and transferred to computer. Computer aided qualitative data analysis was used to analyze the obtained data. In this context, content analysis was performed on the data. Analysis of the data and modeling of the resulting state was performed by using the QSR NVIVO-8 program.

Findings and Discussion

Within the sampling group, it was determined that the teachers had the most problems with the lack of materials and the lack of sports halls where these practices are performed. Another problem is that the program does not monitor student needs and their physical and mental levels. Teachers who expressed opinions in this context indicated that some applications could not be made by students with disabilities and that the program was insufficient in solving implementation problems caused by disability differences.

Teachers complain that the physical education lesson has insufficient program content while at the same time it has extreme goals and there are no lower steps of the acquisitions. They point out that teachers are having difficulties in adapting the aims of the program to different types of barrier groups. According to these findings, it can be said that the teachers have difficulty in carrying out the program and in deriving new situations.

The lack of educational games in the program causes teachers to have difficulty and lack of fun for students in the lessons. Playing games and colorful toys is a warning for children. They learn to discover and learn. They learn to move with the group, to adapt, in short, to socialize. Through the game we can say that a child knows his inner world and explores himself. As seen in the mental retardation physical education curriculum, there are only a number of skills. Teachers have difficulty in setting up games with these skills.

It has been determined that the teachers have fallen into disagreement with respect to the suitability of the content for students. Teachers who think that content is appropriate generally state that content is socializing the students, developing hand and arm

Turkish Studies

coordination, intensifying attention, making it easy for them to integrate with and contribute to their development because it is similar to the program of non-handicapped students; teachers who thought that the content is not appropriate indicated that the contents do not consider the student's level, the practices are not organized according to the current environment and materials, the content do not reflect the sport as a life style and as a part of everyday life, and the educational games and enjoyable activities are inadequate in the content.

According to the teachers' opinions, the physical education course program content is inadequate in terms of gaming, practice and stepping the skills (from simple to complex) and the teaching program gives only clue to the teachers. As seen in the physical education curriculum, the teachers are given general objectives and special aims to apply these aims. However, any sample or hint related to the game is not included in the program. For this reason, teachers are trying to close this gap by providing resources with their own opportunities. As a result, school administrations have great responsibilities in overcoming physical difficulties in these educational institutions and in-service training should be given to teachers in the sense that the function of the program is to be increased by the national education directorates.

Keywords: Physical Education and Sports Teachers, Special Education Teachers, Curriculum, Physical Education Course.

GİRİŞ

Bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren birey, özel eğitim gerektiren bireydir (Ministry of National Education, 2002). Eğitim ve sağlık sistemlerini yeterince geliştirememiş ülkelerde engelli bireyler savaş vermek zorunda kalırlar. İnsan gibi yaşamak, dahası ayakta kalabilmek için bu savaşı vermek zorundadırlar. Onların haklarını aramak ve korumak için tek şans ailelerden geçmektedir (Darıca, Gümüşçü & Pişkin, 1992: 45).

Zihinsel engelliler, engelli çocuklar arasında en sık karşılaşılan gruptur. Buna rağmen, bu çocuklar toplum tarafından yeterince tanınmamaktadır. Hatta bu çocuklara ilişkin bazı ön yargı ve inançlar bulunmaktadır. Bunların başında zihinsel engelli çocuklar için hiçbir şeyin yapılamayacağı inancı gelmektedir (İlhan, 2008: 316). Zihinsel engellilik Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması ve yerine getirilememesi şeklinde tanımlanmıştır. Zihinsel engelli çocuklara en etkili yardım özel eğitimle sağlanmaktadır. Özel gereksinimi olan bireylerin, mümkün olan en erken dönemde, gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarında, uygun yöntemler ve araç-gereçler kullanılarak desteklenmesi, var olan kapasitelerini en üst seviyede kullanabilmeleri açısından önemlidir. Bu bireylerin toplumca kendilerinden beklenen rol ve sorumluluklar ile gelişimsel görevlerini yerine getirebilmeleri, kendilerine en uygun özel eğitim hizmetinden yararlanabilmelerine bağlıdır (İlhan, 2009: 39).

Tüm zihinsel engellilerin yaklaşık yüzde 85'ini eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar oluşturmaktadır ve bu çocukların ilkököl düzeyinde akademik konularda eğitilebilirlik, toplumda bağımsız yaşayabilecek düzeyde sosyal uyum, yetişkin düzeyinde kısmen ya da tamamen destek alacak şekilde mesleki yeterlilik alanlarında gelişme potansiyeline sahip oldukları ifade edilmektedir (Özer, 2001: 26).

Turkish Studies

Engelli bireylerin topluma adaptasyonlarının sağlanmasında ve her türlü gelişim süreçlerinde, özel eğitim programları paralelinde beden eğitimi ve sporun etkinliği bilinmektedir. Spor eylemleri nasıl açıklanırsa açıklansın, bireyleri psikolojik ve sosyolojik olarak bağımlı kılan eylemlerdir. Bu açıklamaya dayalı olarak sportif eylemlerin aracılığıyla ahlak eğitimi, sevmeye duygusu, paylaşma duygusu kazandırmak ve ilkel saldırganlıklarını azaltmak için ortam ve yöntemler sağlanabilmekte ve uygulamalar yapılabilmektedir (Özoğlu, 1997: 52). Zihinsel engellilerin eğitiminde ailenin gücünün yanı sıra, eğitim gördükleri okullarda öğretmen ve idarecilerin görevleri ve sorumlulukları asla yadsınmaz. Zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinin öğrenciler üzerindeki rolü ise oldukça kapsamlıdır. Öğrencilerin birbirleriyle olan uyumu, bireysel ihtiyaçları, beceri düzeyleri, konuşma, okuma-yazma yeterlikleri, günlük hayatlarında karşılaştıkları güçlükler okullarda tamamen öğretmen kontrolü altında ele alınmaktadır. Öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği program çerçevesinde eğitim-öğretim programlarını düzenlemektedir.

Türkiye'de zihin engelli bireylere sunulan özel eğitim hizmetlerinin amacı, bireylere toplum içerisinde başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli bağımsız yaşam becerilerini kazandırmaktır (Karabulut & Yıkmış, 2010: 104). Zihinsel engelli bireyler, toplumsal yaşamın gerektirdiği çeşitli becerilere gereksinim duymaktadır. Bu becerilerin kazanımı, devam ettikleri eğitim programlarına ve içeriğe uygun yöntem ya da yaklaşımların sunumuna bağlıdır (Özyürek, 1990; Gürsel, 1993).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, beden eğitimi ve spor derslerinin zihinsel engelli çocukların sosyal ve fiziksel gelişimlerine önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Birçok anne baba ise fiziksel aktivite ve çocuklarının sosyal gelişimleriyle ilgili yeterli bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla okullarda beden eğitimi programları ve uygulamalarında öğretmenlerin aktif olması ve velilerle işbirliği içerisinde olması beklenmektedir. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada, Türkiye'de Özel Eğitim Uygulama Merkezlerinde çalışan öğretmenlerin beden eğitimi ve spor dersinde kullanılan ders programlarına yönelik görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Böylece programın uygulaması aşamasında problemlerin belirlenmesi ve bu problemlere çözüm önerileri sunması açısından bu araştırma önem taşımaktadır.

YÖNTEM

1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde mevcut durum tespitine yönelik betimsel model kullanılmıştır. Araştırmanın verileri odak gurup görüşmesi, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada, durum çalışması deseninde kullanılmıştır.

2. Çalışma Grubu

Örneklem seçiminde ise “kolay ulaşılabilir durum örnekleme” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Türkiye'de Elazığ (6 öğretmen), Adana (5 öğretmen), Siirt (3 öğretmen), Amasya (3) ve Gaziantep (7 öğretmen) illerinde Özel Eğitim Uygulama Merkezlerinde görev yapan 24 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma grubunun demografik ve mesleki özellikleri şu şekildedir; Cinsiyet değişkenine göre 14 erkek öğretmen ve 10 kadın öğretmenden oluşturmaktadır. Eğitim durumu değişkenine göre 22 öğretmen lisans mezunu ve 2 öğretmen ise yüksek lisans mezunudur. Mesleki hizmet değişkenine göre 11 öğretmen 0-5 yıl arasında, 5 öğretmen 6-10 yıl arasında ve 8 öğretmen 11-15 yıl arasında hizmete sahiptir.

3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırma grubundan veri elde etmek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış ve 5 sorudan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Bu sorular ile öğretmenlerin beden eğitimi dersine yönelik görüşleri alınmıştır. Bu sorular aşağıdaki gibidir;

Turkish Studies

- *Beden eğitimi dersi programı içeriğinin öğrenciler için ne derecede uygun olduğunu düşünüyor sunuz?*
- *Beden eğitimi dersi programının iyi yönleri nelerdir?*
- *Beden eğitimi dersi programı uygulamalarında sorun olarak görülen yönler nelerdir?*
- *Beden eğitimi dersi programında yeni ek düzenlemelere gerek var mı? Ne tür düzenlemeler yapılabilir?*
- *Bakanlık düzeyinde bir yetkili olsanız, programın daha etkili kullanılmasına yönelik ne tür önerileriniz olurdu?*

Bu görüşme formunun içerik ve görünüş geçerliliği, bu alanda uzman olan eğitim bilimleri öğretim üyelerine başvurularak (n=5) oluşturulmuştur. Görüşme formu oluşturulduktan sonra öğretmenlere bu sorular yöneltilmiştir. Öğretmenlerin seçiminde gönüllülük esas alınmıştır. Görüşmeler eğitim kurumlarında öğretmenler odasında gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler 5 ile 15 dakika arası sürmüştür. Görüşme verilerini çözümlemek amacıyla ses kaydıyla birlikte not alma da tercih edilmiştir. Gerekli dönütler sağlandıktan sonra elde edilen verilerin çözümlenmesi nitel içerik analiz süreçleriyle yürütülmüştür. Görüşme verileri çözümlenirken öğretmenlerin görüşleri, ifade ettikleri biçimde kullanılmıştır.

4. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için nitel boyutta elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir.

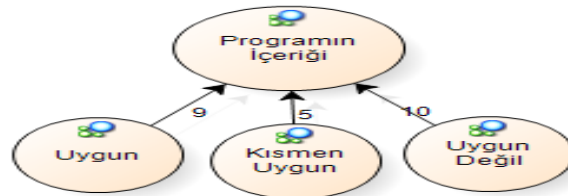
Araştırma grubunun görüşleri öğretmenleri temsilen *Öğretmen 1(Ö1)*, *Öğretmen 2(Ö2)*,... şeklinde kodlanmış ve veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde bilgisayar destekli nitel veri analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda verilere içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması biçimde yürütülmüştür (Yıldırım ve Şimşek: 2006). Verilerin analizi ve çıkan durumun modellenmesi QSR NVIVO-8 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Şekil 1, 2, 3, 4 ve 5). Ayrıca araştırma grubunun bazı önemli görüşleri direk olarak bulgular bölümünde sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde, yöneltilen sorulara bağlı olarak gelen cevapların içerik analizi yapılmış ve modellerle gösterilerek yorumlanmıştır.

1. Öğretmenlerin beden eğitimi dersi programı içeriğine yönelik görüşleri

Araştırmada öğretmenlerin beden eğitimi dersi içeriğine yönelik görüşlerini almak üzere “*Beden eğitimi dersi programı içeriğinin öğrenciler için ne derecede uygun olduğunu düşünüyor sunuz ?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin oluşturulan alt temaları ve frekanslarını gösteren model Şekil 1’de verilmiştir.



Şekil 1. Öğretmenlerin beden eğitimi programı içeriğine yönelik görüşlerine ilişkin model

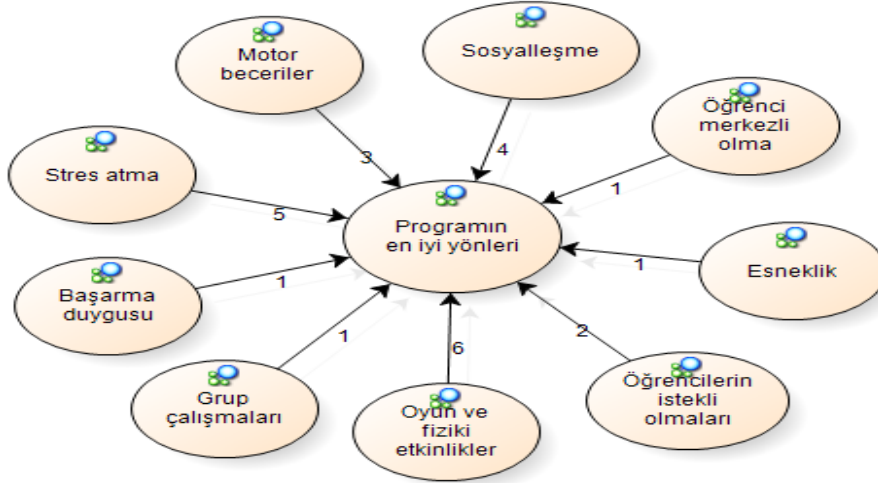
Model’de gösterilen frekanslar incelendiğinde, öğretmenlerin içeriğin öğrencilere uygunluğu açısından görüş ayrılığına düştüğü görülmektedir. İçeriğin uygun olduğunu düşünen öğretmenler genel olarak, içeriğin öğrencileri sosyalleştirdiğini, el ve kol koordinasyonlarını geliştirdiğini, dikkati yoğunlaştırdığı, engelli olmayan öğrencilerin programına benzediği için onlarla kaynaşmalarını kolaylaştırdığı ve gelişimlerine katkı sağladığı şeklinde görüş beyan ederken; içeriğin uygun olmadığını düşünen öğretmenler içeriğin öğrenci seviyelerini gözetmediği, uygulamaların mevcut ortam ve materyallere göre düzenlenmediği, sporu bir yaşam biçimi ve günlük hayatın bir parçası olarak yansıtmadığı ve eğitsel oyunların ve dersi sevdiren etkinliklerin yetersiz olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Özel eğitim öğretmenlerinin programın içeriğine yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

(Ö, 19), “Zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde beden eğitimi dersinin olması her zaman yararlıdır. Ama uygulama açısından da her zaman sıkıntılıdır. Uygun ortam, uygun program vb. gibi konulardaki eksiklikler bu dersin işlevini bence düşürmektedir.”

(Ö, 13), “İçerik biraz yetersiz gibi görünüyor. İçeriğin zenginleşmesi için özel eğitim uygulama merkezleri beden eğitimi ders programları çocuk oyunları ile zenginleştirilmeli eğitsel oyunlarla spor faaliyetleri eşleştirilerek öğrencilere beden eğitimi dersi sevdirilmeli. Takım sporlarına öğrencileri motive edici etkinlikler daha sıklıkla yer verilmelidir.”

2. Öğretmenlerin beden eğitimi ve spor dersi programının iyi yönlerine ilişkin görüşleri

Araştırmada öğretmenlerden programın iyi yönlerine ilişkin görüşler tespit etmek için “Beden eğitimi dersi programının iyi yönleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan görüşler neticesinde hazırlanan alt temalar ve frekanslarını gösteren model aşağıda sunulmuştur (Şekil 2).



Şekil 2. Beden eğitimi programının iyi yönlerine ilişkin model

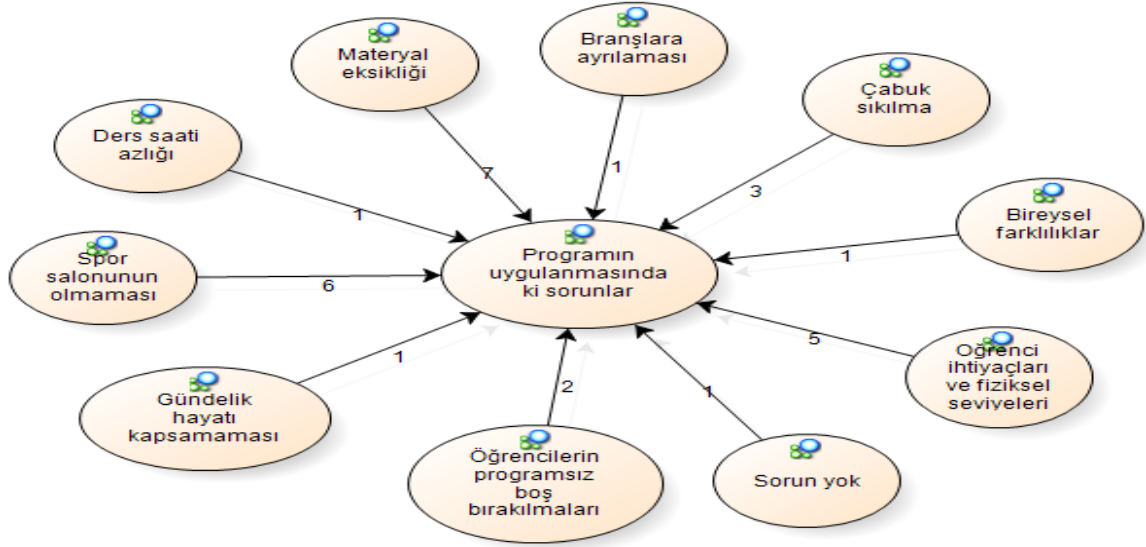
Öğretmenlerin beyan ettiği görüşler incelendiğinde, oyunlar ve fiziki etkinlikler programın iyi yönlerine ilişkin en çok görüş alan tema olmuştur. Sırasıyla öğrencilerin derslerde deşarj olmaları, sosyalleşmeleri ve dersin motor becerilerinin gelişmelerine katkı sağlaması diğer en çok belirtilen görüşler olmuştur. Öğretmenlerin programın iyi yönlerine ilişkin görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur.

(Ö, 8), “Öğrenci sayısı az olduğu için rahatlıkla birebir öğrencilerle ilgilenilebiliyoruz. Yeni programın özel ihtiyaçları olan öğrencilere esneklik sağlaması, bedensel engelli öğrencilerin motor becerilerini geliştirmelerine yönelik olması en iyi yönü sayılabilir.”

(Ö, 17),“Öğrencilerin sınıf dışındaki bir ortamda, farklı etkinlikler ve oyunlar sayesinde enerjilerini olumlu yönde harcamaları ve bu dersin uygulanmasındaki en iyi yönü olduğunu düşünmekteyim.”

3. Öğretmenlerin beden eğitimi programı uygulamalarında yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri

Araştırmada, beden eğitimi dersi uygulamalarında yaşanan sorunları tespit etmek için öğretmenlere “Beden eğitimi dersi programı uygulamalarında sorun olarak görülen yönler nelerdir?” sorusunu yöneltilmiştir. Gelen cevapların analizi neticesinde oluşturulan, bu temanın alt temalarını ve frekanslarını gösteren model Şekil 3’te sunulmuştur.



Şekil 3. Beden eğitimi programı uygulamalarında yaşanan sorunlara ilişkin model

Modelden de açıkça görüleceği üzere, öğretmenler beden eğitimi programındaki uygulamalarda en çok materyal eksikliği ve bu uygulamaların yapılacağı spor salonlarının olmamasından sorun yaşamaktadır. En çok görüş alan diğer bir sorun ise programda öğrenci ihtiyaçlarının ve onların fiziksel ve zihinsel seviyelerinin gözetilmemesi oluşturur. Bu yönde görüş bildiren öğretmenler bazı uygulamaların engelli öğrenciler tarafından yapılamadığı ve engellilik farklılıklarından kaynaklı uygulama sorunlarında gidermede programın yetersiz kaldığını belirtişlerdir. Göze çarpan bir alt tema da öğrencilerin uygulamalardan çabuk sıkılması ve bazı etkinliklere isteksizlik göstermesi olmuştur. Buna göre programlarda oyuna yönelik zevkli etkinliklerin olması bu sorunu giderebileceği şeklinde düşünülebilir. Uygulamadaki sorunlara yönelik görüşlerden bazıları aşağıda sunulmuştur.

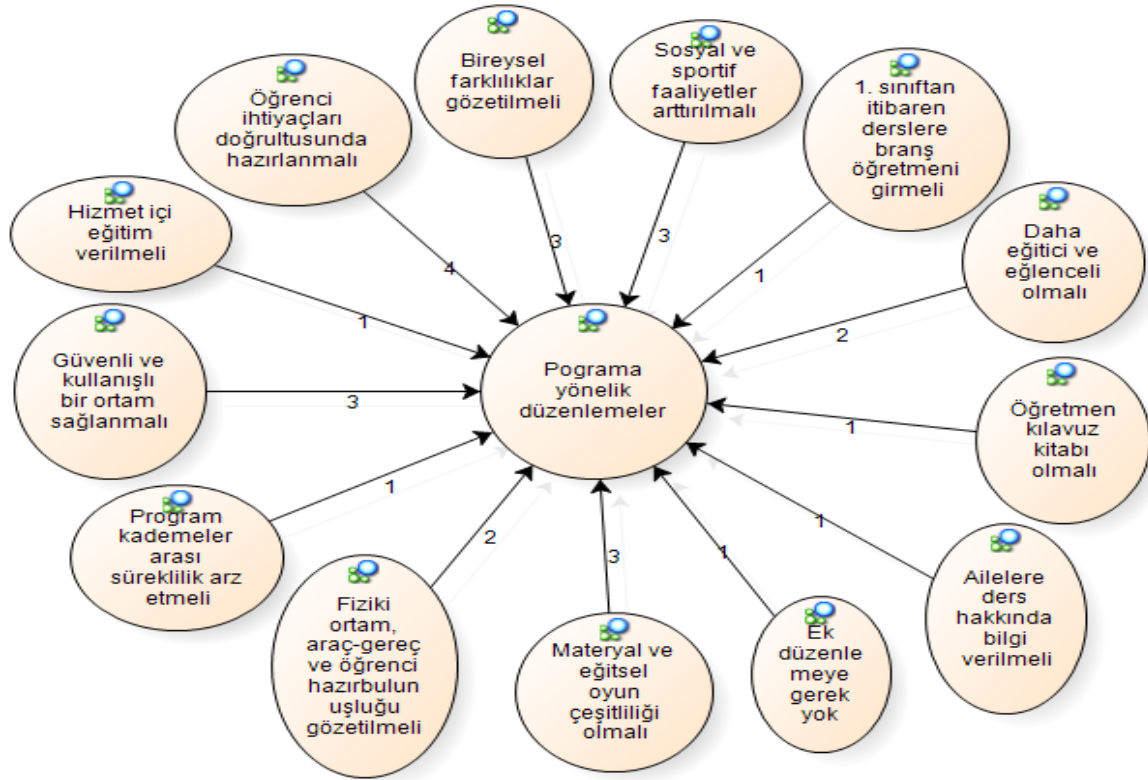
(Ö, 14),“Öğrenci seviyeleri gözetilmemiş bence. Görme engelli bir bireyinde etkinliklere katılımının sağlaması gerekir veya onun da çalışabileceği bir ortam yaratılmalıdır. Onlar için gerekli araç gereçler olmalıdır.”

(Ö, 24), “Programın uygulanacağı alanla ilgili bir sorun programın tamamını etkiliyor. Spor salonu olmadığında bütün sportif faaliyetler olumsuz etkileniyor.”

(Ö, 22), “Beden eğitimi dersindeki uygulamalarındaki en büyük sorun öğrenci seviyeleri ve bazı öğrencilerin isteksizlikleri. Bir de branş öğretmenlerine yönelik ders müfredatının olmayışı da büyük sorun.”

4. Öğretmenlerin beden eğitimi programına yönelik ek düzenlemeye ilişkin görüşleri

Araştırma kapsamında öğretmenlere “Beden eğitimi dersi programında yeni ek düzenlemelere gerek var mı? Ne tür düzenlemeler yapılabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin oluşturulan alt temaları ve frekanslarını gösteren model Şekil 4’te verilmiştir.



Şekil 4. Öğretmenlerin ek düzenlemeye yönelik görüşlerine ilişkin model

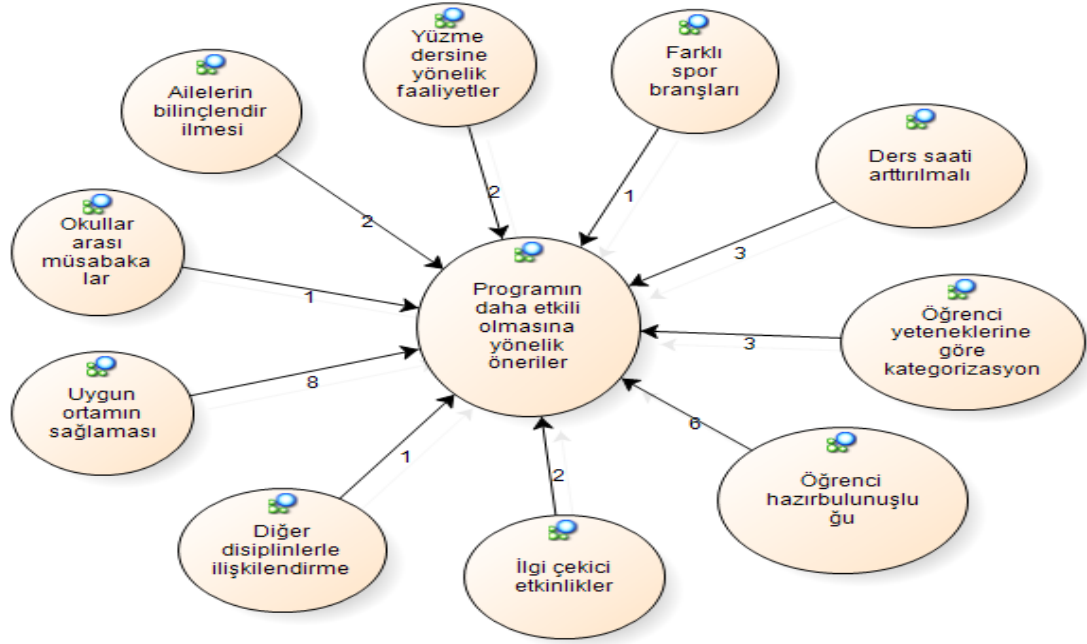
Öğretmenlerin ek düzenlemeye yönelik görüşleri incelendiğinde, farklı önerilerin getirildiği tespit edilmiştir. Ancak, bedensel ve zihinsel engelli öğrencilerin seviyelerine daha uygun etkinliklerin düzenlenmesi ve bu bağlamda onların hazırbulunuşlukları ve bireysel farklılıklarının programlarda göz önünde bulundurulması öğretmenler tarafından en çok değinilen noktalar olmuştur. Ayrıca, okulların fiziki koşullarının ve araç-gereç durumlarının iyileştirilmesi, eğitsel oyun çeşitliliği ve sosyal ve sportif faaliyetlerin artırılması diğer en çok görüş belirtilen ek düzenleme istekleri olmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur.

(Ö, 10), “Çocukların engel durumlarını göz ardı etmeyen onların bu durumlarını kapsayan bir düzenlemeye gidilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

(Ö, 9), “İlkokuldaki öğrencinin yeteneklerini yükseköğrenim sonuna kadar devam ettirecek bir program olmalıdır. Bir de öğretmen kılavuz kitabı olmaması eğitimde birlik olmasını engelliyor.”

5. Öğretmenlerinin programın daha etkili kullanılmasına yönelik görüşleri

Araştırmada öğretmenlerimize son olarak, “Bakanlık düzeyinde bir yetkili olsanız, programın daha etkili kullanılmasına yönelik ne tür önerileriniz olurdu?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya ilişkin analiz sonucunu gösteren model Şekil 5’de sunulmuştur.



Şekil 5. Öğretmenlerin programın daha etkili kullanılmasına ilişkin görüşlerini gösteren model

Öğretmenlerimizin programın daha etkili kullanılmasına yönelik görüşleri incelendiğinde çok farklı önerilerin öne sürüldüğü tespit edilmiştir. En çok öneriler, diğer temalarda da görüldüğü üzere uygun sportif alanın sağlanması ve öğrenci seviyelerinin ve hazırbulunuşluklarının beden eğitimi programında gözetilmesi olmuştur. Öğrenci hazırbulunuşluğuna benzer bir alt tema da, öğrenci yeteneklerine göre derslerin belirli kategorilere ayrılması olarak göze çarpmaktadır. Üç öğretmen, öğrenci seviyelerine göre ayrılan ders modüllerinin öğretim açısından daha etkili olabileceğini görüş belirtmişlerdir. Yine üç öğretmen, ders saatlerinin yetersiz olduğunu ve artırılması konusunda girişimlerde bulunulabileceği önerilerini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerimizin bu temaya yönelik görüşlerinden bazıları aşağıda sunulmuştur.

(Ö, 5), “Fiziksel şartları gelişmiş her türlü materyalleri sağlanmış ortamlar oluşturarak programın uygulanabilirliğini en üst seviyeye çıkartmak ve öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının kesinlikle göz önünde bulundurulduğu becerileri içeren programlar oluşturularak ders için uygun şartları hazır hale getirmeye çalışırdım.”

(Ö, 12), “Uygun fiziki ortamların kapalı spor salon, futbol sahası gibi bu ders kapsamının olmazsa olmazı olduğunu, bu alanda yapılacak çalışmaların istenilen düzeye gelmesi için bu çalışmanın yapılması gerektiğini önerirdim.”

(Ö, 17), “Öncelikle çocukların yetenek ve isteklerini gözden geçiririm. O doğrultuda program akışı düzenlerim. Bu aradabireysel farklılıkları da göz ardı etmem tabiki. Bedensel yetersizliği olan bir çocuğu minder atlamaya almam mesela. Yetenekli çocuklar için beden eğitimi öğretmenin de yeterli olmasını isterim.”

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde, bulgular bölümünde verilen bilgiler kapsamında tartışma yapılmıştır.

Örneklem grup kapsamında öğretmenler beden eğitimi programındaki uygulamalarda en çok materyal eksikliği ve bu uygulamaların yapılacağı spor salonlarının olmamasından sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Diğer bir sorun ise programda öğrenci ihtiyaçlarının ve onların fiziksel ve zihinsel seviyelerinin gözetilmemesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda görüş bildiren öğretmenler bazı uygulamaların engelli öğrenciler tarafından yapılamadığı ve engellilik farklılıklarından kaynaklı uygulama sorunlarını giderme de programın yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Özsoy ve ark. (2002), zihinsel engelli çocuklar için “...geç ve güç öğrenirler., ...dikkatleri dağınıktır.,kısa süreli belleklerinde problemleri vardır” görüşünü dile getirmişlerdir. Öğrencilerde kendi aralarında grup kuramama ve diğer öğrencilerle kaynaşmama gibi problemlerin derse yansarak verimliliği düşürdüğü görülmektedir. Groff ve ark. (2009), engelli bireylerin sosyal yaşama katılımlarının artmasında sporun çok önemli bir yerinin olduğunu, ayrıca, spor veya herhangi bir fiziksel aktiviteye katılımın kişinin farklı kimlik ve rollerini keşfetmesini sağladığını, kendini algılayışını değiştirme fırsatı sunduğunu, gurup duygusunu uyardığını ve engelin farkındalığını azalttığını söylemişlerdir (Aktaran: Yılmaz, Şentük & Ramazanoğlu, 2014: 30).

Öğretmenler, beden eğitimi dersi program içeriğinin yetersiz olduğunu dile getirirken aynı zamanda kazanımların alt basamaklarının olmadığından, uç hedeflerin olduğundan yakınmışlardır. Programda yer alan amaçların farklı türdeki engel guruplarına uyarlanmasında öğretmenlerin zorluk çektiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgulara göre, öğretmenlerin programı yürütmekle güçlük çektiklerini ve yeni durumlar üretmekle zorlandıklarını söyleyebiliriz. Kınalı (2003) yapmış olduğu çalışmada, beden eğitimi ve spor etkinlikleri engelli bireylerin gerek engelleri dolayısıyla içinde buldukları ruh hali ve gerekse toplumun kendilerine karşı olan tavırlarının doğal sonucu olarak ortaya çıkan saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerini sağladığını vurgulamıştır. Programda oyunla eğitime yeterince yer verilmemesi öğretmenlerin zorluk çekmesine neden olurken, öğrencilerin de o dersten alması gereken zevki almamalarına neden olmaktadır. Oyun oynamak ve rengarenk oyuncaklar çocuklar için birer uyarıcıdır. Keşfetmeyi ve öğrenmeyi bunlarla öğrenirler. Grupla hareket etmeyi, uyum sağlamayı kısacası sosyalleşmeyi öğrenirler. Oyun yoluyla iç dünyasını tanır ve kendini keşfeder diyebiliriz. Zihinsel engelliler beden eğitimi öğretim programında da görüldüğü gibi yalnızca bir takım becerilere yer verilmiştir. Öğretmenler bu becerilerden hareketle oyunlar kurmakta güçlük çekmektedir.

Öğretmenlerin içeriğin öğrencilere uygunluğu açısından görüş ayrılığına düştüğü belirlenmiştir. İçeriğin uygun olduğunu düşünen öğretmenler genel olarak, içeriğin öğrencileri sosyalleştirdiğini, el ve kol koordinasyonlarını geliştirdiğini, dikkati yoğunlaştırdığı, engelli olmayan öğrencilerin programına benzediği için onlarla kaynaşmalarını kolaylaştırdığı ve gelişimlerine katkı sağladığı şeklinde görüş beyan ederken; içeriğin uygun olmadığını düşünen öğretmenler içeriğin öğrenci seviyelerini gözetmediği, uygulamaların mevcut ortam ve materyallere göre düzenlenmediği, sporu bir yaşam biçimi ve günlük hayatın bir parçası olarak yansıtmadığı ve eğitsel oyunların ve dersi sevdiiren etkinliklerin yetersiz olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Tekbıyık ve Akdeniz (2008) yapmış oldukları bir çalışmada, “öğretim programları ne kadar mükemmel hazırlanırsa hazırlansın, eğitim ortamlarında uygulanmadığı sürece hiçbir geçerliliği yoktur” ifadesini kullanmışlardır. McMahan (1998) yaptığı araştırmada, rekreatif etkinliklerin engelli

bireylerde çevreyle ve toplumla bütünleşme, arkadaşlık kurabilme ve sosyal kabulün oluşturulması bakımından önemini ortaya koymuştur (Aktaran: İlhan, 2008: 322). Yapılan görüşmede Milli Eğitim Bakanlığı'nın özel eğitim alanında ve özellikle beden eğitimi alanında kaynaklarının az olduğu ve var olan kaynaklarda da oyun öğretimlerinin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Öğretmen görüşlerine göre, beden eğitimi dersi program içeriğine ilişkin bulgular incelendiğinde ise oyun, uygulama ve beceriyi basamaklandırma (basitten karmaşığa) adına programın yetersiz kaldığı, öğretim programının öğretmenlere yalnızca ipucu verdiği sonucu elde edilmiştir. Beden eğitimi öğretim programında da görüldüğü gibi öğretmenlere genel amaçlar ve bu amaçları uygulayabilecekleri özel amaçlar verilmiştir. Fakat oyunla alakalı herhangi bir örnek veya ipucu programda yer almamaktadır. Bu nedenle öğretmenler kendi imkânları ile yardımcı kaynaklar temin ederek bir nebze bu açığı kapatmaya çalışmaktadır. Bu konuya ilişkin Öztürk & Eratay, (2010: 153), öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmada benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Sonuç olarak, bu eğitim kurumlarında fiziki imkansızlıkların giderilmesinde okul yönetimlerine büyük sorumluluklar düşmekte ve milli eğitim müdürlükleri tarafından programın işlerliğinin artırılması anlamında öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Darıca, N., Gümüşçü, Ş. & Pişkin, Ü. (1992). Otizm ve otistik çocuklar, *Ankara: Basım Grafik Yayınları*, s. 45.
- Gursel, O. (1993). Zihinsel engelli çocukların doğal sayıları gerçek nesnelere kullanarak eşleme, resimleri işaret ederek gösterme, rakamlar gösterildiğinde söyleme becerilerinin gerçekleştirilmesinde bireyselleştirilmiş öğretim materyalinin basamaklandırılmış yöntemle sunulmasının etkililiği, *Anadolu University, Institute of Social Sciences*, Eskişehir.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (1), s. 316-322.
- İlhan, L. (2009). Zihinsel engelli çocuğu olan anne babaların çocuklarının özel eğitimleri sürecinde beden eğitimi ve spor etkinliklerine yaklaşımlarının değerlendirilmesi, *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), s. 39.
- Karabulut, A. & Yıkmış A. (2010). The effectiveness of simultaneous prompting on teaching the skill of telling the time to individuals with mental retardation, *Journal of Abant İzzet Baysal University*, 10 (2), s. 104.
- Kınalı, G. (2003). Zihin engellilerde beden - resim - müzik eğitimi, A. Kulaksızoğlu (ed), *Farklı Gelişen Çocuklar* (s. 244). *İstanbul: Epsilon Yayınları*.
- Ministry of National Education. (2002). Eğitim uygulama okulu eğitim programı (Teaching curriculum of education practice school), Ankara: National Education Press, Ankara.
- Özer, D. (2001). Engelliler için beden eğitimi ve spor, *Ankara: Nobel Yayınları*, s. 26.
- Özoğlu, S. Ç. (1997). Spor psikolojisi ve gelişmeler, *I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu*. *Ankara: Bağırğan Yayınevi*, s. 52.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. & Eripek, S. (2002). Özel eğitime muhtaç çocuklar özel eğitime giriş, *Ankara: Kartepe Yayınları*.

- Öztürk, & Eratay (2010), Eğitim uygulama okunla devam eden zihin engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında görüşlerinin belirlenmesi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 2 (10), s. 153.
- Özyurek, M. (1990). Özel eğitimde teşhis sorunları ve öneriler (Diagnosis of problems and suggestions in private education), First National Congress of Education Sciences, *Ankara: Ankara University Education Sciences Faculty Press*.
- Tekbıyık, A. & Akdeniz, A. R. (2008). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programını kabullenmeye ve uygulamaya yönelik öğretmen görüşler, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2 (2), s. 23-37.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Qualitative research in social sciences), 6. edition, *Ankara, Seçkin Press*.
- Yılmaz, A., Şentürk, U. & Ramazanoğlu, F. (2014). Bedensel engellilerde spor konulu araştırmaların içerik analizi, *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 1-2 (9), s. 30.